

Έρευνα για την εξοικείωση των βιβλιοθηκονόμων των Ελληνικών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών με τα metadata

A survey for the familiarity of Greek academic librarians with metadata

Δρ. Εμμανουήλ Γαρουφάλλου και Παναγιώτης Μπαλατσούκας
Τμήμα Βιβλιοθηκονομίας και Συστημάτων Πληροφόρησης, ΤΕΙ Θεσσαλονίκης
E-mail: garoufallou@yahoo.co.uk

Dr. Emmanouel Garoufallou, Panagiotis Mpalatsoukas
Department of Library Science and Information Systems, TEI of Thessaloniki
E-mail: garoufallou@yahoo.co.uk

Περίληψη

Τα metadata ή data about data (δεδομένα για τα δεδομένα) είναι ένας τρόπος ελέγχου των πηγών που υφίστανται σε δίκτυο, που επιτυγχάνεται μέσα από τη «βιβλιογραφική» τους ανάλυση. Η εφαρμογή λοιπόν των metadata στοχεύει στη διαμόρφωση κατάλληλων συνθηκών αναζήτησης, εντοπισμού, αξιολόγησης και ανάκτησης των πηγών αυτών. Επιπλέον, άλλες πληροφορίες όπως η διατήρηση των ψηφιακών πηγών και η παροχή ενημέρωσης σχετικής με την πνευματική ιδιοκτησία της πηγής ή τα τεχνικά της χαρακτηριστικά επεκτείνουν και εμπλουτίζουν την παραδοσιακή διαδικασία της βιβλιογραφικής πληροφόρησης. Τα metadata, λοιπόν, από τα τοπικά συστήματα ψηφιακών βιβλιοθηκών μέχρι την ανάπτυξη του semantic web, έρχονται να ενισχύσουν και να στηρίζουν τη διαδικασία της διαχείρισης της ηλεκτρονικής πληροφορίας διαμορφώνοντας κατάλληλες συνθήκες χρήσης της στο Διαδίκτυο. Παράλληλα όμως η χρήση τους ενισχύει και τον ρόλο των βιβλιοθηκονόμων ως διαχειριστών αυτής της πληροφορίας, οι οποίοι καλούνται να αποκτήσουν ένα σαφώς περισσότερο τεχνολογικό προσανατολισμό.

Η παρούσα ανακοίνωση έχει ως σκοπό να παρουσιάσει τα αποτελέσματα έρευνας που εξέταζε την εξοικείωση και τη σχέση των βιβλιοθηκονόμων των ελληνικών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών με τα metadata. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε δείγμα 49 βιβλιοθηκονόμων την περίοδο Νοεμβρίου-Δεκεμβρίου 2002. Η σύνταξη ερωτηματολογίου και η βιβλιογραφική έρευνα αποτέλεσαν τις βασικές μεθόδους που χρησιμοποιήθηκαν για την πραγματοποίηση της έρευνας.

Όπως προκύπτει από τα αποτελέσματα της έρευνας, η σχέση των βιβλιοθηκονόμων με τα metadata στη πλειοψηφία των περιπτώσεων είναι επιφανειακή ή ανύπαρκτη. Πιο συγκεκριμένα, το 32.7% των βιβλιοθηκονόμων δηλώνει πως δεν έχει ακούσει ποτέ για τα metadata, ενώ το 40.8% υποστηρίζει πως απλά έχει ακούσει γι' αυτά χωρίς όμως να έχει λάβει κάποια μορφή εκπαίδευσης ή προσωπικής ενασχόλησης με το αντικείμενο. Αντίθετα ένα μικρότερο ποσοστό φαίνεται πως έχει μια πιο σαφή εικόνα για τα metadata την οποία απέκτησε είτε παρακολουθώντας σεμινάρια, συνέδρια ή σχετικά μαθήματα στις μεταπτυχιακές τους σπουδές (22,4%), είτε με προσωπική ενασχόληση με τα metadata (4.1%). Οι παραπάνω μορφές εκπαίδευσης φαίνεται να αποτελούν τις κυριότερες πηγές πληροφόρησης των βιβλιοθηκονόμων, ωστόσο η έλλειψη συχνότητας αλλά και ο ανεπαρκής σχεδιασμός αυτής της εκπαίδευσης δημιουργούν προβληματισμό ως προς την αποτελεσματικότητά της.

Αναφορικά με τα metadata πρότυπα, το Dublin Core είναι το πιο διαδεδομένο πρότυπο μεταδεδομένων μεταξύ των ελλήνων βιβλιοθηκονόμων, ενώ ακολουθούν το TEI header και το EAD. Όσον αφορά το AACR2/MARC, διακρίνεται μια αδυναμία των βιβλιοθηκονόμων να το θεωρήσουν ως ένα metadata πρότυπο. Αν και το 46.9% πιστεύει πως το παραδοσιακό αυτό πρότυπο μπορεί να χρησιμοποιηθεί και στην περιγραφή των πηγών Διαδικτύου, μόλις το 4.1% ανέφερε το AACR2/MARC ως ένα από τα metadata πρότυπα που γνωρίζει.

Τέλος, από τα αποτελέσματα της έρευνας δημιουργείται ένας προβληματισμός σχετικά με τη δυνατότητα των βιβλιοθηκονόμων να περιγράψουν αυτόνομα και χωρίς προβλήματα πηγές του Διαδικτύου. Η έλλειψη εξοικείωσης των βιβλιοθηκονόμων με σύγχρονες τεχνολογίες του Διαδικτύου και των metadata ειδικότερα, φαίνεται πως θα αναστείλει την ανάληψη του φυσικού τους ρόλου ως διαχειριστών της πληροφορίας στο ηλεκτρονικό περιβάλλον.

Συνοψίζοντας, βασική επιδίωξη της ανακοίνωσης αυτής είναι να συμβάλλει στον προβληματισμό γύρω από τα metadata και τους έλληνες βιβλιοθηκονόμους και να χρησιμεύσει προτρεπτικά στην ανάληψη πρωτοβουλιών για την εκπαίδευση τους πάνω στον συγκεκριμένο τομέα, ο οποίος μπορεί να διαμορφώσει και να συμβάλλει στην ενίσχυση του ρόλου του βιβλιοθηκονόμου στη διαχείριση της ηλεκτρονικής πληροφορίας.

Λέξεις κλειδιά: Εκπαίδευση Βιβλιοθηκονόμων, Ψηφιακές Βιβλιοθήκες, Ανάκτηση Πληροφοριών, Καταλογογράφηση Πηγών Διαδικτύου, Δεδομένα για τα Δεδομένα, Μεταδεδομένα, Μηχανική της Πρόσβασης.

Abstract

Metadata or data about data is a way to control network information, through their “bibliographic” analysis. The application of metadata aims at the formation of suitable conditions for search, localization, evaluation and retrieval of information. Moreover, other information concerning the preservation of the digital material and its intellectual property, or its technical characteristics extend and broaden the traditional procedure of bibliographic information. Consequently, metadata, from local digital library systems to semantic web development, are coming to reinforce and support the management of electronic information, forming suitable conditions of its usage. Furthermore, at the same time the application of metadata reinforces librarians’ role as information managers, who are called to acquire a more technological orientation.

The purpose of this announcement is to present the results of a survey which examined the familiarity of Greek academic librarians with metadata. The research was conducted in a sample of 49 librarians, the period between November and December 2002. Questionnaires and desk research were the basic methods used for the accomplishment of the research.

According to the results of the survey, librarians’ knowledge of metadata, in the majority of cases is superficial or inexistent. Specifically, 32.7% of librarians indicate that they never have heard of metadata, while a 40.8% states that has heard about metadata but without having attended any form of education or self-training on the subject. On the other hand, a smaller percentage of librarians seem to have a more clear and specific view on metadata, which was obtained either through seminars, conferences and postgraduate studies (22.4%), or with self-training on metadata (4.1%). The forms of education stated above, seems to

constitute the major information sources for librarians, but the lack of frequency and the inadequate planning of this education create skepticism of its effectiveness.

With reference to metadata standards, Dublin Core is the most spreading metadata standard among Greek librarians, while TEI Header and EAD are following. As far as it concerns AACR2/MARC standard, is traced an inability of librarians to consider it as a metadata standard. Although a 46.9% of librarians consider that this traditional standard can be used in the description of Internet resources, however, a 4.1% mentioned AACR2/MARC as a known metadata standard.

Finally, from the results of the survey skepticism is created concerning librarians ability to describe independently and without problems Internet sources. Librarians' lack of familiarity with modern technologies of the Internet and metadata, seems that it will suspend the resumption of their physical role as information managers in the electronic environment.

To sum up, the basic pursuit of this announcement is to contribute in the developing thought about metadata and Greek librarians and to be used in the resumption of initiatives for librarians' education on metadata.

Keywords: Education of Librarians, Digital Libraries, Information Retrieval, Cataloguing Internet Resources, Data about Data, Access Engineering.

1. Εισαγωγή

Η συνεχής ροή πληροφοριών στο Διαδίκτυο τείνει να εξελιχθεί σε σημαντικό πρόβλημα σε ότι αφορά τη χρησιμότητά του ως μέσο διάθεσης πληροφοριών. Καθίσταται λοιπόν επιτακτική η ανάγκη ανάπτυξης ενός δυναμικού τρόπου οργάνωσης των πληροφοριών που θα ξεφεύγει από τα στεγανά ενός αυστηρά συντακτικού περιβάλλοντος που οριοθετεί το Διαδίκτυο στη διαδικασία ανάκτησης πληροφοριών (π.χ. στατιστικές μέθοδοι εντοπισμού πληροφοριών, αυτόματη ευρετηρίαση κειμένου), ενώ έμφαση θα δίνεται στην καλλιέργεια ενός εξ' ίσου σημαντικού σημασιολογικού υπόβαθρου (π.χ. metadata, τεχνητή νοημοσύνη) καθώς και σε αρχιτεκτονικές που θα προσανατολίζονται σε περισσότερο ανθρωποκεντρικά συστήματα διαχείρισης και οργάνωσης της πληροφορίας. Άμεση επιδίωξη μιας τέτοιας πρακτικής αποτελεί η σύνδεση χρήστη και πληροφορίας. Παραδοσιακά οι βιβλιοθήκες προσπαθούν να ικανοποιήσουν την παραπάνω επιδίωξη μέσω του «ελέγχου της πληροφορίας». Αυτό λοιπόν τον σκοπό υπηρετούν οι διάφορες πρακτικές καταλογογράφησης και βιβλιογραφίας και ακριβώς τον ίδιο στόχο προσπαθεί να πετύχει η εφαρμογή των metadata στο ψηφιακό περιβάλλον.

Οι ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες τα τελευταία χρόνια, χάρη στις οικονομικές ενισχύσεις των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης (ΚΠΣ), πραγματοποίησαν σημαντικά βήματα προς τον εκσυγχρονισμό των υπηρεσιών τους. Ιδιαίτερα η ανάπτυξη των ηλεκτρονικών και των ψηφιακών ή ψηφιοποιημένων συλλογών τους δημιούργησε ψηφιακές βιβλιοθήκες παράλληλες προς τις παραδοσιακές. Ταυτόχρονα, όμως, αυτό το πέρασμα από το αναλογικό στο ψηφιακό προϋποθέτει νέους ρόλους ή μετεξέλιξη των ήδη υφισταμένων, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται και η οργάνωση των πηγών των ψηφιακών συλλογών. Μέσα στο πλαίσιο αυτής της εξέλιξης η εκπαίδευση και εξοικείωση των βιβλιοθηκονόμων στα metadata καθώς και η συνειδητοποίηση της αναγκαιότητάς τους θα αποτελέσουν βασικές συνθήκες για την επίτευξη των επιμέρους οργανωτικών στόχων που έχουν θέσει οι ακαδημαϊκές

βιβλιοθήκες για να ενισχύσουν την πρόσβαση των χρηστών τους σε ψηφιακές πηγές μέσω των online συστημάτων πληροφόρησης (π.χ. ψηφιακές βιβλιοθήκες, πύλες, OPAC).

2. Σκοπός και στόχοι της έρευνας

Το άρθρο αυτό παρουσιάζει τα αποτελέσματα μιας έρευνας που πραγματοποιήθηκε στις ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες την περίοδο μεταξύ Νοεμβρίου και Δεκεμβρίου 2002. Βασικός σκοπός της ήταν να εξετάσει τις γνώσεις, την εκπαίδευση και τις απόψεις των βιβλιοθηκονόμων των ελληνικών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών πάνω στα metadata.

Είναι σημαντικό στο σημείο αυτό να διευκρινιστεί πως ο όρος metadata (ή μεταδεδομένα) εξετάζεται ως μέσο εντοπισμού και οργάνωσης των πηγών του Διαδικτύου. Για τον λόγο αυτό η παρούσα έρευνα θα πρέπει να ειδωθεί μέσα από το πρίσμα αυτής της ερμηνείας του όρου. Άλλες ερμηνευτικές προσεγγίσεις ή λειτουργίες του όρου, όπως αυτή της κοινότητας της διατήρησης των ψηφιακών αντικειμένων ή της κοινότητας της πληροφορικής δεν εξετάζονται από την παρούσα έρευνα.

1.1. Επιμέρους στόχοι της έρευνας

Πιο συγκεκριμένα, πέρα από την στατιστική περιγραφή των δεδομένων που θα προκύψουν ως προς το γενικό ερευνητικό τρίπτυχο (γνώσεις – εκπαίδευση – απόψεις των βιβλιοθηκονόμων) η έρευνα στοχεύει να απαντήσει στα παρακάτω ερωτήματα:

- Ποιο το επίπεδο εκπαίδευσης των βιβλιοθηκονόμων πάνω στα metadata; Πιο συγκεκριμένα θα ερευνηθεί την ύπαρξη, το είδος και την θεματική κάλυψη της εκπαίδευσης αυτής.
- Ποια η σχέση των βιβλιοθηκονόμων με τα metadata; Τα metadata πρότυπα που γνωρίζουν οι Έλληνες βιβλιοθηκονόμοι καθώς και το επίπεδο χρήσης τους θα απασχολήσουν τον συγκεκριμένο ερευνητικό στόχο.
- Πώς συσχετίζονται οι βιβλιοθηκονόμοι το AACR2/MARC πρότυπο με την περιγραφή των ηλεκτρονικών πηγών του Διαδικτύου και με τα metadata;
- Ποιο το επίπεδο εξοικείωσης των βιβλιοθηκονόμων με τεχνολογίες που σχετίζονται με τα metadata και την ευρύτερη τεχνολογία των ψηφιακών βιβλιοθηκών;
- Ποιες οι απόψεις των βιβλιοθηκονόμων σχετικά με την περιγραφή των ηλεκτρονικών πηγών του Διαδικτύου και τα metadata.

3. Μεθοδολογία

Για την επίτευξη του σκοπού και των στόχων της έρευνας χρησιμοποιήθηκε ένας συνδυασμός ερευνητικών μεθόδων όπως η βιβλιογραφική ανασκόπηση σε ηλεκτρονικές και έντυπες πηγές, η επικοινωνία με βιβλιοθηκονόμους μέσω e-mail και σύντομων τηλεφωνικών συνεντεύξεων και η σύνταξη-διανομή ερωτηματολογίων. Ειδικότερα, η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε τυχαίο δείγμα 126 βιβλιοθηκονόμων που προέκυψε από πληθυσμό 32 κεντρικών ελληνικών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών. Για την επιλογή του δείγματος εφαρμόστηκε η ισάριθμη ή μη αναλογική «κατά στρώματα τυχαία δειγματοληψία» (Παρασκευόπουλος, 1993). Για την ολοκλήρωση της έρευνας το ερωτηματολόγιο κρίθηκε ως το καταλληλότερο εργαλείο για τη συγκέντρωση των δεδομένων που θα ικανοποιούσαν τους στόχους της. Το ερωτηματολόγιο περιείχε 22 ερωτήσεις διαρθρωμένες σε δύο μέρη. Στο πρώτο μέρος περιλαμβάνονταν ερωτήσεις που αφορούσαν τα προσωπικά στοιχεία του κάθε

ερωτώμενου (ηλικία, φύλο και η θέση του στη βιβλιοθήκη). Στο δεύτερο μέρος περιέχονταν οι ερωτήσεις που εξέταζαν τους επιμέρους ερευνητικούς στόχους. Για τον έλεγχο της καταλληλότητας και αποτελεσματικότητάς του ερωτηματολογίου ακολούθησε πιλοτική εφαρμογή του σε τυχαίο δείγμα βιβλιοθηκονόμων.

Η μελέτη της σχετικής βιβλιογραφίας συνέβαλε αποφασιστικά στη σύνταξη και ολοκλήρωση του ερωτηματολογίου που χρησιμοποιήθηκε για τη συλλογή των δεδομένων. Η ανάλυση των ποσοτικών και ποιοτικών δεδομένων που προέκυψαν από την έρευνα πραγματοποιήθηκε με τη χρήση του στατιστικού πακέτου SPSS διευκολύνοντας σημαντικά το έργο των ερευνητών τόσο ως προς την εξασφάλιση της ποιότητας και της αντικειμενικότητας του τελικού αποτελέσματος, όσο και ως προς την γρήγορη και άμεση ανάλυση των αποτελεσμάτων.

4. Ανάλυση αποτελεσμάτων της έρευνας

Η έρευνα για την εξοικείωση των βιβλιοθηκονόμων με τα metadata πραγματοποιήθηκε με τη χρήση ερωτηματολογίου που στάλθηκε ονομαστικά σε 126 βιβλιοθηκονόμους. Στην έρευνα ανταποκρίθηκαν 49 (38.9%) βιβλιοθηκονόμοι. Στο άρθρο αυτό θα παρουσιαστεί ένα αντιπροσωπευτικό μέρος των αποτελεσμάτων της έρευνας.

4.1. Γενικά στοιχεία των συμμετεχόντων στην έρευνα

Το 55.1% των συμμετεχόντων στην έρευνα ανήκει στην ηλικιακή κατηγορία μεταξύ 30 έως 39 ετών, το 30.6% είναι μεταξύ 22 έως 29 ετών, το 10.2% είναι 40 έως 49 ετών, ενώ μόλις το 4.1% είναι ηλικίας μεταξύ 50 έως 59 ετών. Η πλειοψηφία λοιπόν των βιβλιοθηκονόμων που συμμετέχουν στην έρευνα ανήκει στην ευρύτερη ηλικιακή κατηγορία μεταξύ 22 έως 39 ετών.

Το 89.8% των βιβλιοθηκονόμων που αποκρίθηκαν στην έρευνα είναι γυναίκες, ενώ το 10.2% είναι άντρες. Κατά τον σχεδιασμό του πλαισίου δειγματοληψίας έγινε φανερό πως η συντριπτική πλειοψηφία του πληθυσμού των βιβλιοθηκονόμων των ελληνικών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών είναι γυναίκες. Για το λόγο αυτό κρίθηκε κατάλληλη μια αναλογική αντιπροσώπευση των αντρών στην έρευνα.¹

Ως προς τη θέση που κατέχουν στις βιβλιοθήκες, το 38.8% των βιβλιοθηκονόμων εργάζονται ως καταλογογράφοι στα τμήματα επεξεργασίας υλικού ενώ το 57.1% κατέχουν θέσεις σε άλλα τμήματα. Στο τελευταίο ποσοστό συμπεριλαμβάνονται και τα άτομα εκείνα τα οποία είτε ως μοναδικοί εργαζόμενοι, είτε ως εργαζόμενοι σε βιβλιοθήκες με μικρό σχετικά αριθμό ατόμων, ασχολούνται με το σύνολο των βιβλιοθηκονομικών εργασιών συμπεριλαμβανομένης και της καταλογογράφησης. Η αντιπροσώπευση καταλογογράφων στο δείγμα της έρευνας θεωρήθηκε σημαντική λόγω της συνάφειας που παρατηρείται μεταξύ της εργασίας που επιτελούν για την οργάνωση και την ανάκτηση των αποκτημάτων (holdings) της βιβλιοθήκης και της διαδικασίας περιγραφής πηγών Διαδικτύου.

4.2. Εκπαίδευση των βιβλιοθηκονόμων στα metadata

4.2.1. Ύπαρξη εκπαίδευσης στα metadata

---

¹ Πιο συγκεκριμένα, από το πλαίσιο δειγματοληψίας προκύπτει πως από ένα πληθυσμό 190 βιβλιοθηκονόμων του Πανεπιστημίου Αθηνών και του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, το 84.7% των βιβλιοθηκονόμων είναι γυναίκες και το 15.3% είναι άντρες. Με βάση αυτή τη διαπίστωση δόθηκε ιδιαίτερη προσοχή από τους ερευνητές μιας αναλογικής αντιπροσώπευσης των ανδρών στο δείγμα, γεγονός που δικαιολογεί το 10.2% συμμετοχής τους στην έρευνα.

Πίν.1. Ύπαρξη εκπαίδευσης στα metadata

	%
Έχουν ακούσει για metadata χωρίς εκπαίδευση	40,8
Δεν έχουν ακούσει ποτέ για metadata	32,7
Έχουν εκπαιδευτεί στα metadata	22,4
Έχουν ασχοληθεί σε προσωπικό επίπεδο με τα metadata	4,1
Σύνολο	100

Αναφορικά με την εκπαίδευση των βιβλιοθηκονόμων στα metadata από τα αποτελέσματα της έρευνας προκύπτει πως το 40.8% έχουν ακούσει για τα metadata χωρίς όμως να έχουν λάβει κάποια μορφή εκπαίδευσης ή να έχουν ασχοληθεί προσωπικά με το θέμα, το 32.7% δεν έχει ακούσει ποτέ για τα metadata, το 22.4% έχει λάβει κάποια μορφή εκπαίδευσης ή «ενημέρωσης» πάνω στα metadata, ενώ το 4.1% γνωρίζει για τα metadata ύστερα από προσωπική ενασχόληση με το θέμα.

Με βάση τα παραπάνω αποτελέσματα, η σχέση των βιβλιοθηκονόμων με τα metadata στην πλειοψηφία των περιπτώσεων είναι ανύπαρκτη ή επιφανειακή καθώς αθροιστικά το 73,5% των συμμετεχόντων όπως δήλωσε, είτε δεν έχει ακούσει ποτέ για τα metadata, είτε έχει ακούσει γι' αυτά χωρίς όμως να έχει λάβει οποιαδήποτε μορφή εκπαίδευσης. Το γεγονός αυτό κάνει φανερή την ανάγκη επίσημης και συστηματικής εκπαίδευσης των βιβλιοθηκονόμων.

Η πλειοψηφία των βιβλιοθηκονόμων οι οποίοι δήλωσαν πως δεν έχουν λάβει κάποια μορφή εκπαίδευσης στα metadata δεν αιτιολογεί ή δεν δίνει κάποια σαφή απάντηση ως προς τους λόγους για τους οποίους συμβαίνει αυτό. Ωστόσο κάποιοι βιβλιοθηκονόμοι υποστηρίζουν πως η έλλειψη μέριμνας από το φορέα εργασίας που μπορεί να οφείλεται σε ποικίλους λόγους όπως το γεγονός ότι η βιβλιοθήκη δεν ασχολείται ακόμη με την περιγραφή των ηλεκτρονικών πηγών του Διαδικτύου, η έλλειψη σχετικών μαθημάτων από τα προγράμματα σπουδών των τμημάτων Βιβλιοθηκονομίας, καθώς και η απουσία προγραμμάτων δια βίου εκπαίδευσης τα οποία θα μπορούσαν να οργανώνονται από αυτά ή τις βιβλιοθήκες, συνθέτουν μια ενδεικτική επιχειρηματολογία αναφορικά με την έλλειψη εκπαίδευσης των βιβλιοθηκονόμων στην τεχνολογία των metadata.

Στις δυο υποενότητες που ακολουθούν θα σκιαγραφηθεί το είδος και οι θεματικές ενότητες της εκπαίδευσης των βιβλιοθηκονόμων στα metadata.

4.2.2. Είδος εκπαίδευσης στα metadata

Το 10.2% των βιβλιοθηκονόμων δηλώνει πως έχει συμμετάσχει σε σεμινάρια για την εκπαίδευση του σε θέματα που αφορούν τα metadata, ενώ αντίστοιχο ποσοστό δηλώνει ότι έχει παρακολουθήσει συνέδρια. Το 8.2% έχει λάβει εκπαίδευση σε επίπεδο σπουδών (προπτυχιακών και κύρια μεταπτυχιακών κύκλων σπουδών)² και τέλος το 2% των βιβλιοθηκονόμων δηλώνει πως έχει λάβει γνώση για τα metadata μέσω ημερίδων.

² Από το Σεπτέμβριο του 2001 τα metadata αποτελούν μέρος της ύλης του μαθήματος Καταλογογράφηση IV που διδάσκεται στο Τμήμα Βιβλιοθηκονομίας και Συστημάτων Πληροφόρησης του ΤΕΙ Θεσσαλονίκης. Η σύλληψη της παρούσας έρευνας έγινε μέσα από το πλαίσιο αυτού του μαθήματος.

Οι συμμετέχοντες στην έρευνα δήλωσαν ότι τα σεμινάρια που παρακολούθησαν οργανώθηκαν από την Οριζόντια Δράση Βιβλιοθηκών των ΑΕΙ και των ΤΕΙ (ΕΠΕΑΕΚ) ή από τις ίδιες τις βιβλιοθήκες σε τοπικό επίπεδο. Σε επίπεδο συνεδρίων, οι βιβλιοθηκονόμοι δήλωσαν ότι το ετήσιο συνέδριο των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών αποτελεί την κυριότερη πηγή πληροφόρησής τους. Ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί, πως η βιβλιογραφική έρευνα έδειξε ότι τα τελευταία χρόνια παρουσιάστηκαν ελάχιστα θέματα σχετικά με τα metadata στα ετήσια συνέδρια, ενώ ελάχιστα είναι τα σεμινάρια που πραγματοποιήθηκαν πάνω στο ίδιο θέμα. Το γεγονός αυτό ίσως να δικαιολογεί το υψηλό ποσοστό των βιβλιοθηκονόμων (40.8%) που δεν έχουν λάβει κάποια μορφή εκπαίδευσης, ή δεν έχουν ακούσει ποτέ για τα metadata (32.7%).

4.2.3. Θεματικές ενότητες που καλύπτει η εκπαίδευση

Από τους βιβλιοθηκονόμους οι οποίοι δηλώνουν πως έχουν λάβει κάποια μορφή εκπαίδευσης πάνω στα metadata, το 14.3% έχει ενημερωθεί σχετικά με τα χαρακτηριστικά και τα προβλήματα περιγραφής των ηλεκτρονικών πηγών, ενώ αντίστοιχο είναι το ποσοστό της επιμόρφωσης των βιβλιοθηκονόμων σε θέματα ψηφιακών βιβλιοθηκών. Το 12.2% αναφέρει πως η εκπαίδευση του έχει καλύψει το θέμα των metadata προτύπων. Τέλος, με σχετικά μικρότερα ποσοστά (4.1% έως 6.1%) φαίνεται να αντιπροσωπεύονται θεματικές ενότητες όπως: διαχείριση metadata εγγραφών (6.1%), μελέτες περίπτωσης (case studies) στη χρήση των metadata στο ψηφιακό περιβάλλον (6.1%), μετα-γλώσσες σύνταξης/κωδικοποίησης metadata εγγραφών (4.1%), τοπικές πολιτικές χρήσης των metadata (2%), και η χρήση των metadata για την διατήρηση ψηφιακών πηγών (2%).

Από τα παραπάνω φαίνεται πως οι θεματικές ενότητες που έχει καλύψει η έως τώρα εκπαίδευση των βιβλιοθηκονόμων πάνω στα metadata επικεντρώνεται κυρίως σε γενικές θεωρητικές και περιγραφικές παρουσιάσεις θεμάτων τα οποία είτε συνδέονται έμμεσα με τα metadata (π.χ. χαρακτηριστικά και προβλήματα περιγραφής ηλεκτρονικών πηγών Διαδικτύου, ψηφιακές βιβλιοθήκες), είτε άμεσα (π.χ. παρουσίαση metadata προτύπων). Ενότητες οι οποίες σχετίζονται άμεσα με τα metadata, είναι όμως περισσότερο ειδικές πάνω σε αυτά, φαίνεται να μην τυγχάνουν ακόμη της ίδιας βαρύτητας (π.χ. μελέτες περίπτωσης, διαχείριση metadata εγγραφών, σύνταξη και κωδικοποίηση metadata εγγραφών, χρήση metadata προτύπων). Ωστόσο το γεγονός ότι η ανάγκη ανάπτυξης και οργάνωσης online συστημάτων τα οποία θα διαχειρίζονται δικτυακή πληροφορία αυξάνεται συνεχώς, καθιστά επιτακτικό τον προσανατολισμό της εκπαίδευσης των βιβλιοθηκονόμων σε μια πιο ειδική θεματολογία των metadata, η οποία θα αναλύει και θα πραγματεύεται το θέμα σε βάθος.

4.2.4. Ανεπαρκής εκπαίδευση των βιβλιοθηκονόμων στα metadata

Όπως ήδη έχει ειπωθεί στην ενότητα 4.2.1. κρίνεται επιτακτική η ανάγκη σχεδιασμού και ανάπτυξης προγραμμάτων εκπαίδευσης των βιβλιοθηκονόμων στα metadata και στη συνεχώς εξελισσόμενη τεχνολογία τους. Ωστόσο τα αποτελέσματα των υποενοτήτων 4.2.2. και 4.2.3. προσθέτουν μια επιπλέον μεταβλητή στο ζήτημα της εκπαίδευσης και πιο συγκεκριμένα θέτουν υπό σοβαρή συζήτηση ένα σύνολο εξαρτήσεων αυτής της εκπαίδευσης, όπως είναι η συχνότητα, η ποιότητα και το περιεχόμενό της.

Συμπερασματικά, με βάση τα αποτελέσματα της έρευνας, η υπάρχουσα εκπαίδευση των βιβλιοθηκονόμων στα metadata χαρακτηρίζεται ως ανεπαρκής. Παρακάτω επισημαίνονται οι κυριότεροι λόγοι:

Ελλιπής συχνότητα. Όσον αφορά στη συχνότητα της εκπαίδευσης, αν εξαιρεθούν οι σπουδές (προπτυχιακό ή μεταπτυχιακό επίπεδο) οι οποίες πραγματοποιούνται στα πλαίσια μαθημάτων, και τα συνέδρια τα οποία είναι πολυδάπανα ως προς την οργάνωσή τους και καλύπτουν αποσπασματικά θέματα των metadata, τα σεμινάρια αν οργανωθούν και χρηματοδοτηθούν ανάλογα, θα μπορούσαν να αποτελέσουν ίσως τον πιο λειτουργικό τρόπο κατάρτισης και εκπαίδευσης των βιβλιοθηκονόμων. Δυστυχώς η έλλειψη εντατικοποίησης και συχνότητας των ήδη υπάρχοντων σεμιναρίων τα καθιστούν ενημερωτικά μεν για τους βιβλιοθηκονόμους, ανεπαρκή δε να συμβάλλουν στη διεύρυνση και αφομοίωση της παρεχόμενης γνώσης.

Μεθοδολογικοί λόγοι. Οι λόγοι αυτοί σχετίζονται κυρίως με το περιεχόμενο της εκπαίδευσης, το οποίο φυσικά αντανακλά και τους στόχους της. Όπως ειπώθηκε παραπάνω οι θεματικές ενότητες της εκπαίδευσης επικεντρώνονται σε γενικές και θεωρητικές παρουσιάσεις των metadata, χωρίς εξειδίκευση για να δώσουν σε βάθος μια πραγμάτευση του φαινομένου.

Φαίνεται, λοιπόν, από τα παραπάνω πως η έλλειψη συχνότητας παροχής εκπαίδευσης και μεθοδολογίας στο σχεδιασμό της, αποτελούν δυο χαρακτηριστικά στοιχεία της εκπαίδευσης που έχουν λάβει οι βιβλιοθηκονόμοι και τα οποία δρουν αφαιρετικά ως προς την επάρκειά της.

4.3. Σχέσεις των βιβλιοθηκονόμων με τα metadata πρότυπα

4.3.1. Γνώση πάνω στα metadata πρότυπα

Πίν.2. Metadata πρότυπα που γνωρίζουν οι βιβλιοθηκονόμοι

Metadata πρότυπα	%
Dublin Core	59.2
TEI Header	12.2
EAD	12.2
MARC	4.1
Δε γνωρίζω	4.1
N/A ³	32.7

Το 59.2% των βιβλιοθηκονόμων που συμμετείχαν στην έρευνα επέλεξε το Dublin Core Metadata Element Set (ή Dublin Core), ως το metadata πρότυπο το οποίο γνωρίζει. Ακολουθούν το TEI Header και το EAD με 12.2% αντίστοιχα. Με ποσοστά που κυμαίνονται μεταξύ του 2% έως και 4.1% ακολουθούν το Government Information Locator Service (GILS) (2%) καθώς και ορισμένα πρότυπα τα οποία αναφέρθηκαν από κάποιους βιβλιοθηκονόμους όπως το MARC (4.1%), το CHIME (2%), το IAA Templates (2%) και το ISBD(ER) (2%). Επίσης ποσοστό 4.1% των βιβλιοθηκονόμων αποκρίθηκε πως δεν γνωρίζει κάποιο συγκεκριμένο metadata πρότυπο.

Το Dublin Core δικαιώνει την αρχική πεποίθηση των ερευνητών σχετικά με την δημοτικότητά του ανάμεσα στην κοινότητα των βιβλιοθηκονόμων. Η απλότητα του προτύπου, η ανοιχτή εφαρμογή του (π.χ. συμβατό με το πρωτόκολλο Z39.50, ανεξαρτησία σύνταξης, κοινώς κατανοητή σημασιολογία), η δυναμική συμμετοχή της βιβλιοθηκονομικής κοινότητας στην ανάπτυξή του, η συστηματική ανάπτυξη και εξέλιξη του που συντελείται μετά το 1995 (π.χ. ετήσια συνέδρια για το Dublin Core, πλούσια αρθρογραφία και πολλές

³ Αναφέρεται στο ποσοστό των βιβλιοθηκονόμων οι οποίοι εξαιρέθηκαν από την απάντηση της συγκεκριμένης ερώτησης. Οι βιβλιοθηκονόμοι αυτοί δήλωσαν πως δεν έχουν ακούσει ποτέ για metadata.

μελέτες τόσο στο Διαδίκτυο όσο και σε επιστημονικά περιοδικά), τα ποικίλα προγράμματα εφαρμογής του⁴ (π.χ. Nordic Web Index, Meta-matters, θεματικές πύλες (BUBL, ADAM)) και τέλος η ανάπτυξη φορέα διατήρησης και διάχυσης της γνώσης γύρω από το πρότυπο αυτό (Dublin Core Metadata Initiative) είναι τα χαρακτηριστικά τα οποία διαμόρφωσαν τις συνθήκες της ευρείας διάδοσης και αποδοχής του στην ελληνική βιβλιοθηκονομική κοινότητα.

4.3.2. Χρήση των metadata προτύπων

Το 59.2% των βιβλιοθηκονόμων που συμμετείχαν στην έρευνα δεν έχει χρησιμοποιήσει κάποιο metadata πρότυπο, ενώ μόλις το 8.2% αποκρίθηκε πως έχει χρησιμοποιήσει. Το ποσοστό αυτό μπορεί να δικαιολογηθεί είτε λόγω της έλλειψης κάποιας μορφής εκπαίδευσης στα metadata, είτε λόγω της μη ευρείας εφαρμογής τους από ένα μεγάλο μέρος των ελληνικών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών.⁵

Ειδικότερα, όσον αφορά το 8.2% των βιβλιοθηκονόμων που έχουν χρησιμοποιήσει κάποιο metadata πρότυπο, το Dublin Core έχει χρησιμοποιηθεί από το 4.1% των βιβλιοθηκονόμων που συμμετείχαν στην έρευνα, ενώ το ίδιο ποσοστό αφορά τη χρήση του MARC προτύπου.

4.4. AACR2/MARC και περιγραφή πηγών Διαδικτύου

Το 46,9% των συμμετεχόντων στην έρευνα πιστεύει πως το AACR/MARC πρότυπο μπορεί να χρησιμοποιηθεί στην περιγραφή των ηλεκτρονικών πηγών του Διαδικτύου, το 16,3% πιστεύει πως το AACR/MARC πρότυπο δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί στην περιγραφή των πηγών αυτών, ενώ τέλος το 4,1% υποστηρίζει πως δε γνωρίζει αν το πρότυπο αυτό μπορεί να ανταποκριθεί στις ανάγκες αυτής της περιγραφής.

Οι σημαντικότεροι λόγοι στους οποίους οι βιβλιοθηκονόμοι στηρίζουν την άποψη τους για την καταλληλότητα του AACR/MARC προτύπου να περιγράψει πηγές διαδικτύου συνοψίζονται: στη διεθνή εφαρμογή του, στην ικανότητα να περιγράφει κάθε είδους πηγή, στην προτυποποιημένη μορφή της περιγραφής του και στην εναρμόνισή του στις νέες ανάγκες περιγραφής πηγών διαδικτύου (π.χ. πεδίο 856 του MARC, εναρμόνιση με το Κεφάλαιο 9 των AACR2, με το ISBD(ER)).

Ωστόσο, πέρα από τη βασική διαπίστωση της πλειοψηφίας των βιβλιοθηκονόμων που αφορά την ικανότητα του AACR/MARC προτύπου να χρησιμοποιηθεί στην περιγραφή των πηγών του Διαδικτύου, είναι δυνατό να γίνουν δυο επιμέρους διαπιστώσεις:

1. Όπως αποδεικνύεται από τα παραπάνω στοιχεία υπάρχει ένα ποσοστό βιβλιοθηκονόμων (16.3%) το οποίο πιστεύει πως το AACR/MARC πρότυπο δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί στην περιγραφή των ηλεκτρονικών πηγών του Διαδικτύου.

⁴ Ειδικότερα, σύμφωνα με έρευνα που πραγματοποιήθηκε από την *Dublin Core Libraries Working Group* η οποία εξέταζε την εφαρμογή του Dublin Core από τις βιβλιοθήκες διαφόρων χωρών, καταγράφηκαν 33 εφαρμογές του Dublin Core από τις βιβλιοθήκες εννέα χωρών. Η διεθνής εφαρμογή, η επεκτασιμότητα και η διαλειτουργικότητα του προτύπου αποτελούν σύμφωνα με την συγκεκριμένη έρευνα τα δυναμικά στοιχεία του (Guinchard, 2002).

⁵ Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με έρευνα που πραγματοποιήθηκε το πρώτο εξάμηνο του 2003, από ένα συνολικό πληθυσμό 25 ελληνικών κεντρικών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών, μόλις οι οκτώ βιβλιοθήκες (32%) χρησιμοποιούν τα metadata για την οργάνωση των ψηφιακών τους συλλογών, μία βιβλιοθήκη (4%) χρησιμοποιεί τα metadata σε περιβάλλον πυλών και οκτώ βιβλιοθήκες (32%) τα χρησιμοποιούν για την περιγραφή πηγών Διαδικτύου μέσα από τον OPAC τους (Μπαλατσούκας, 2003).

Αυτή η στάση όμως, σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, δεν οφείλεται στο ότι οι βιβλιοθηκονόμοι δεν έχουν αντιληφθεί τις αλλαγές που έχουν συντελεστεί στο πρότυπο προκειμένου να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις περιγραφής των ηλεκτρονικών πηγών, αλλά στην άποψη ότι ένα πρότυπο το οποίο αναπτύχθηκε στη βάση με χαρακτηριστικά των αναλογικών πηγών πληροφόρησης δεν μπορεί να ανταποκριθεί στις ανάγκες περιγραφής ηλεκτρονικών πηγών στο ψηφιακό περιβάλλον. Ο σκεπτικισμός αυτός δεν αποκλείει μελλοντικά το ενδεχόμενο να οδηγήσει στην ανάπτυξη μιας προβληματικής γύρω από την ανάγκη πραγματοποίησης ριζοσπαστικών ή σημαντικών αλλαγών στη δομή και στο περιεχόμενο του προτύπου, ενώ θέτει ερωτηματικά σχετικά με την πληρότητα και την καταλληλότητα των ήδη παραδοσιακών προτύπων να οργανώσουν το Διαδίκτυο.

2. Παρ' όλο που η πλειοψηφία των βιβλιοθηκονόμων φαίνεται να εμπιστεύεται το AACR/MARC πρότυπο στη περιγραφή πηγών του διαδικτύου (46,9%), ωστόσο μόλις το 4,1% των βιβλιοθηκονόμων αναφέρει το MARC ως το πρότυπο το οποίο γνωρίζει (ενότητα 4.3.1.). Αν και αντιφατικά, τα αποτελέσματα που προκύπτουν από τη σύγκριση αυτή διαμορφώνουν μια θολή εικόνα ως προς τις γνώσεις που κατέχουν οι βιβλιοθηκονόμοι σχετικά με τα metadata, την εκπαίδευσή τους πάνω σε αυτά και ειδικότερα την εννοιολογική σχέση ή διαιρετότητα όπως αυτή έχει διαμορφωθεί στη συνείδηση των βιβλιοθηκονόμων μεταξύ του όρου metadata και των παραδοσιακών προτύπων περιγραφής. Με άλλα λόγια οι βιβλιοθηκονόμοι αν και φαίνεται πως γνωρίζουν τη λειτουργική ή τεχνική πλευρά της σχέσης του AACR/MARC προτύπου με την περιγραφή των ηλεκτρονικών πηγών, ωστόσο φαίνεται να μην έχουν ενημερωθεί επαρκώς σχετικά με την εννοιολογική σχέση του AACR/MARC προτύπου με τον όρο metadata (π.χ. κατά πόσο το MARC πρότυπο είναι ένα metadata πρότυπο) και κατά πόσο το πρώτο μπορεί να χρησιμοποιηθεί κάτω από την ευρύτερη εννοιολογική ομπρέλα του τελευταίου.

Τόσο η αμφισβήτηση της καταλληλότητας του AACR/MARC προτύπου να χρησιμοποιηθεί στην περιγραφή πηγών του Διαδικτύου (1^η διαπίστωση), όσο και η εννοιολογική ή ερμηνευτική προβληματική που διέπει τη σχέση του προτύπου με τα metadata (2^η διαπίστωση) κρίνονται ως χρήσιμα στοιχεία που θα πρέπει να ληφθούν υπόψη κατά το σχεδιασμό ενός εκπαιδευτικού προγράμματος στα metadata. Η αναγκαιότητά τους είναι κρίσιμη καθώς εμφανίζονται σε ένα χωροχρονικό περιβάλλον που χαρακτηρίζεται από τη ζευγαρωτή παρουσία παραδοσιακών και αρκετά νεότερων προτύπων περιγραφής στο ψηφιακό περιβάλλον.

4.5. Εξοικείωση των βιβλιοθηκονόμων με την τεχνολογία

Τα metadata αποτελούν μια τεχνολογική λύση στο ζήτημα της διαχείρισης των πηγών του διαδικτύου. Η αντανakλαστική σχέση τους με τις πηγές αυτές δεν τα καθιστά ξένα ως προς ένα σύνολο τεχνολογιών που σχετίζονται με την ίδια τη σύσταση των δικτυακών πόρων. Έτσι η ψηφιοποίηση και η συντήρηση ψηφιακού υλικού, οι γλώσσες σύνταξης, η ανάπτυξη βάσεων δεδομένων, οι τεχνικές ανάκτησης πληροφοριών αλλά και η εξοικείωση των βιβλιοθηκονόμων με τις ηλεκτρονικές πηγές, εξετάστηκαν ως χρήσιμες μεταβλητές για τον προσδιορισμό της εξοικείωσης των βιβλιοθηκονόμων με τον ευρύτερο χώρο της ανάπτυξης πληροφοριακών συστημάτων αλλά και με το φαινόμενο των metadata ειδικότερα.

Από τις τεχνολογίες οι οποίες εξετάστηκαν στην έρευνα, η συντήρηση ψηφιακού υλικού, η ψηφιοποίηση υλικού, η ανάπτυξη και ο σχεδιασμός βάσεων δεδομένων και οι μεταγλώσσες

σύνταξης (π.χ. HTML, XML) φαίνεται να αποτελούν την αχίλλειο πτέρνα των βιβλιοθηκονόμων. Η απουσία επαρκούς εξοικείωσης στους παραπάνω τομείς οι οποίοι κρίνονται αποφασιστικής σημασίας στη διαδικασία ανάπτυξης μιας ψηφιακής βιβλιοθήκης, αλλά και στην εφαρμογή των metadata, δημιουργεί προβληματισμό ως προς τον ρόλο των βιβλιοθηκονόμων στις ήδη υπάρχουσες ή αναπτυσσόμενες προσπάθειες δημιουργίας ψηφιακών συστημάτων πληροφοριών και metadata βάσεων δεδομένων από τις ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες. Αν μάλιστα αναλογισθεί κανείς και το χαμηλό επίπεδο της επαφής και εξοικείωσης των βιβλιοθηκονόμων στα metadata οδηγούμαστε στη διαμόρφωση ενός εξαιρετικά περιοριστικού περιβάλλοντος δράσης και συμμετοχής βιβλιοθηκονόμων σε διαδικασίες ανάπτυξης και διαχείρισης ψηφιακών συλλογών στο διαδίκτυο. Η παραπάνω διαπίστωση δεν είναι νέα στο χώρο των βιβλιοθηκών. Οι Γαρουφάλλου και Σιάτρη σε έρευνά τους, αναφορικά με την ευθύνη για την ανάπτυξη των πηγών του Διαδικτύου στις ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες αποκαλύπτουν πως «στο μεγαλύτερο μέρος των βιβλιοθηκών συνεχίζει ο ρόλος και η άποψη των βιβλιοθηκονόμων να αγνοείται» (Γαρουφάλλου και Σιάτρη, 1999).

Είναι, λοιπόν, φανερό πως υπάρχει κίνδυνος στις ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες να διαμορφωθεί ή να διατηρηθεί το προφίλ του αναχρονιστικού βιβλιοθηκονόμου, ο οποίος πέρα των έντυπων πηγών πληροφόρησης, των παραδοσιακών εργασιών και των εργασιών ρουτίνας, δεν είναι σε θέση να υποστηρίξει την τεχνολογική υποδομή και τη διεύρυνση του ρόλου της ακαδημαϊκής βιβλιοθήκης ως διαθέτη πληροφοριών στο νέο αναπτυσσόμενο ψηφιακό περιβάλλον. Κάτι τέτοιο, όμως, όχι μόνο υποβαθμίζει το ρόλο του Έλληνα βιβλιοθηκονόμου στις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες αλλά παράλληλα τον διαφοροποιεί σε σχέση με συναδέλφους του σε αναπτυσσόμενες βιβλιοθηκονομικά χώρες, όπου ο βιβλιοθηκονόμος ως «μηχανικός της πρόσβασης» στην πληροφορία (access engineer), «αναπτύσσει ο ίδιος τα συστήματα και τους μηχανισμούς παροχής της πρόσβασης και δεν τα χρησιμοποιεί παθητικά» (Φραντζή, 1997).

Διαφορετική φαίνεται να είναι η εικόνα των βιβλιοθηκονόμων ως προς τις τεχνικές ανάκτησης ψηφιακών πηγών και την εξοικείωσή τους με τις ηλεκτρονικές πηγές. Η πλειοψηφία των βιβλιοθηκονόμων αξιολογεί το επίπεδο εξοικείωσής της από πολύ έως και πάρα πολύ επαρκές. Μπορεί να υποθέσει κανείς πως η εισαγωγή μαθημάτων online ανάκτησης πληροφοριών στα προγράμματα σπουδών των Τμημάτων Βιβλιοθηκονομίας της χώρας συνέβαλαν αποφασιστικά στην εξοικείωση των φοιτητών και μεταγενέστερων επαγγελματιών της πληροφορίας στο να αποκτήσουν ένα καλό επίπεδο γνώσης και εφαρμογής τεχνικών ανάκτησης πληροφοριών. Σε ότι αφορά το πολύ καλό επίπεδο εξοικείωσης με τις ηλεκτρονικές πηγές αυτό είναι κάτι το οποίο διαμορφώνεται εξελικτικά και ανάλογα με το βαθμό χρήσης της ψηφιακής πληροφορίας. Η μετατροπή του Διαδικτύου σε σημαντικό διαθέτη πληροφοριών και η σύνδεσή του με την πληροφοριακή εργασία ή την γενικότερη βιβλιοθηκονομική δραστηριότητα είχε καταλυτική επίδραση στην εξοικείωσή των βιβλιοθηκονόμων με τις ηλεκτρονικές πηγές.

Τόσο η online ανάκτηση πληροφοριών, όσο και η χρήση των ηλεκτρονικών πηγών αν και αποτελούν δυο βασικές δεξιότητες ενός βιβλιοθηκονόμου ωστόσο είναι δυο τομείς που διαμορφώνουν την εξοικείωση του βιβλιοθηκονόμου σε επίπεδο χρήστη, π.χ. μιας ψηφιακής συλλογής σε περιβάλλον δικτύου. Αντίθετα, η εφαρμογή των metadata, η ψηφιοποίηση και η συντήρηση του ψηφιακού υλικού, οι μεταγλώσσες σύνταξης και η δημιουργία βάσεων δεδομένων αποτελούν περισσότερο ενεργητικές και κεντρικές διαδικασίες στη προσπάθεια ανάπτυξης και διαχείρισης της ψηφιακής συλλογής και των metadata. Στο σημείο αυτό γίνεται φανερός και ο διακριτός ρόλος που αναπτύσσεται στο χώρο των βιβλιοθηκονόμων

αναφορικά με τα metadata. Οι βιβλιοθηκονόμοι δεν είναι ακόμη σε θέση να εφαρμόσουν ή να αναπτύξουν τα metadata, μπορούν όμως να τα ανακτήσουν λόγω της καλής γνώσης τους σε τεχνικές ανάκτησης πληροφοριών. Αντίθετα η ελλιπής εξοικείωση με τις τεχνολογίες που αναφέρθηκαν παραπάνω καθιστά δύσκολο το έργο τους να δημιουργήσουν και να διαχειριστούν τα metadata.

4.6. Βιβλιοθηκονόμοι και περιγραφή πηγών Διαδικτύου

4.6.1. Βιβλιοθηκονόμοι για την περιγραφή δικτυακών πηγών

Η πλειοψηφία των βιβλιοθηκονόμων (81,6%) πιστεύει πως οι βιβλιοθηκονόμοι γενικά μπορούν να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις περιγραφής των ηλεκτρονικών πηγών του Διαδικτύου. Σύμφωνα με τους βιβλιοθηκονόμους, η εκπαίδευση και οι γνώσεις τους σε θέματα καταλογογράφησης και βιβλιογραφικής επεξεργασίας υλικού φαίνεται να είναι ένα σημαντικό επιχείρημα που στηρίζει την παραπάνω θέση. Ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί πως πολλοί συμμετέχοντες στην έρευνα θέτουν ως βασική προϋπόθεση και την κατάλληλη εκπαίδευση των βιβλιοθηκονόμων σε θέματα τεχνολογίας. Η τεχνολογία αυτή μπορεί να αφορά τόσο τα ίδια τα metadata πρότυπα, όσο και την εξοικείωση με την ευρύτερη φύση του Διαδικτύου.

Στον τεχνολογικό παράγοντα και στην απουσία εξοικείωσης των βιβλιοθηκονόμων με αυτόν στηρίζεται η άποψη του 14,3% των ερωτηθέντων οι οποίοι δηλώνουν πως οι βιβλιοθηκονόμοι δεν μπορούν να ανταποκριθούν στην περιγραφή των ηλεκτρονικών πηγών του Διαδικτύου.

4.6.2. Καταλληλότεροι για την περιγραφή πηγών Διαδικτύου

Αν και το 81,6% των συμμετεχόντων στην έρευνα θεωρεί τους βιβλιοθηκονόμους ικανούς να ανταποκριθούν στην περιγραφή των πηγών του Διαδικτύου, τα δεδομένα διαφοροποιούνται όσον αφορά το αν είναι οι καταλληλότεροι για την περιγραφή των πηγών αυτών.

Πίν.3. Καταλληλότεροι για την περιγραφή πηγών Διαδικτύου

	%
Βιβλιοθηκονόμοι και Πληροφορικοί	55,1
Βιβλιοθηκονόμοι	34,7
Πληροφορικοί	8,2
Υποσύνολο	98
Missing	2
Σύνολο	100

Σύμφωνα με τον παραπάνω πίνακα, το 55,1% των βιβλιοθηκονόμων πιστεύει πως η συνεργασία μεταξύ βιβλιοθηκονόμων και πληροφορικών αποτελεί την πλέον ιδανική συνθήκη για την περιγραφή των πηγών του Διαδικτύου. Το 34,7% πιστεύει πως οι βιβλιοθηκονόμοι αποκλειστικά είναι οι πλέον κατάλληλοι για να ασχοληθούν με την περιγραφή των πηγών στο Διαδίκτυο, ενώ το 8,2% θεωρεί πιο κατάλληλους τους πληροφορικούς.

Η συνεργατική φύση μεταξύ βιβλιοθηκονόμων και πληροφορικών που υποστηρίζεται από το 55,1% των συμμετεχόντων στην έρευνα φαίνεται να σχετίζεται με μια σειρά προβλημάτων

που ενδέχεται οι βιβλιοθηκονόμοι να αντιμετωπίσουν στην προσπάθειά τους να περιγράψουν τις πηγές στο Διαδίκτυο. Ειδικότερα τα προβλήματα αυτά σχετίζονται με: α) την έλλειψη τεχνικών γνώσεων (37,9%), β) τη χρήση των metadata προτύπων (37,9%), π.χ. έλλειψη κοινού προτύπου, απουσία εξοικείωσης και επαρκών γνώσεων στα metadata, και γ) προβλήματα που θα προκύψουν λόγω της φύσης και των ιδιότυπων χαρακτηριστικών των ηλεκτρονικών πηγών (10,3%), π.χ. απουσία κύριας πηγής πληροφοριών.

Φαίνεται λοιπόν πως οι βιβλιοθηκονόμοι αν και είναι καλοί γνώστες της οργάνωσης και περιγραφής της πληροφορίας, πρέπει να το στηρίξουν αυτό επαγγελματικά μέσα από την καλή γνώση της σύγχρονης τεχνολογίας των metadata και του Διαδικτύου, προκειμένου να μπορέσουν αυτόνομα και χωρίς προβλήματα να επιδοθούν στην οργάνωση και περιγραφή των πηγών του Διαδικτύου.

5. Επίλογος – Προτάσεις

Η εξοικείωση των βιβλιοθηκονόμων με την τεχνολογία τόσο του Διαδικτύου, όσο και των metadata, θα συντελέσει αποφασιστικά στην διαμόρφωση του επιχειρησιακού τους ρόλου στο «σύμπαν των ψηφιακών πληροφοριών» του Διαδικτύου που πρέπει να οργανωθεί. Η ανάπτυξη ενός περισσότερο υβριδικού ρόλου που προκύπτει από την σχέση ανάμεσα στις παραδοσιακές μεθοδολογίες ανάκτησης πληροφοριών (που κατέχουν ήδη οι βιβλιοθηκονόμοι) και την τεχνολογία των πληροφοριών – τα metadata ουσιαστικά αποτελούν υβριδικό προϊόν αυτής της σχέσης – θα εδραιώσει το οργανωτικό προφίλ των βιβλιοθηκονόμων και στο ψηφιακό περιβάλλον. Αν και τα αποτελέσματα της έρευνας παρουσιάζουν την πλειοψηφία των βιβλιοθηκονόμων να μη γνωρίζει σε βάθος για τα metadata και να μην είναι επαρκώς εξοικειωμένοι με κάποιες τεχνολογίες (π.χ. σύνταξη/κωδικοποίηση, ψηφιοποίηση, διατήρηση ψηφιακού υλικού), ωστόσο τα αποτελέσματα αυτά θα πρέπει να ερμηνευθούν στα πλαίσια της τρέχουσας ελληνικής πραγματικότητας, η οποία αναφορικά με την οργάνωση ψηφιακών συλλογών δεν έχει ακόμη ωριμάσει.

Παρ' όλα αυτά είναι χρήσιμο, τα metadata, σε επίπεδο γνώσεων και εξοικείωσης να ωριμάσουν στις συνειδήσεις των βιβλιοθηκονόμων, προκειμένου να μπορέσουν οι ίδιοι να αναλάβουν ενεργητικούς ρόλους στις προσπάθειες ανάπτυξης και διαχείρισης των ψηφιακών συλλογών των ελληνικών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών. Για το λόγο αυτό, λοιπόν, κρίνεται σκόπιμο να παρουσιαστούν ορισμένες προτάσεις που ενδέχεται η εφαρμογή τους να συμβάλει στην αντιστροφή του κλίματος που έχει δημιουργηθεί και στην καλλιέργεια κατάλληλων συνθηκών εκπαίδευσης και εξοικείωσης των βιβλιοθηκονόμων με τα metadata.

Σε γενικές γραμμές οι προτάσεις αυτές μπορούν να συνοψιστούν στα εξής:

- Συνεχιζόμενη και δια βίου εκπαίδευση – κατάρτιση των βιβλιοθηκονόμων στα metadata. Μια τέτοια μορφή επίσημης εκπαίδευσης είναι δυνατόν να έχει ως φορείς υλοποίησης τα τμήματα Βιβλιοθηκονομίας, παρέχοντας προγράμματα δια βίου εκπαίδευσης στους βιβλιοθηκονόμους των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών. Επίσης, η πραγματοποίηση σεμιναρίων εσωτερικά από το ίδιο το προσωπικό της βιβλιοθήκης ή και από άλλους φορείς, π.χ. Οριζόντια Δράση Βιβλιοθηκών των ΑΕΙ και των ΤΕΙ, θα μπορούσαν να συμβάλουν στην εκπαίδευση των βιβλιοθηκονόμων.

- Δημιουργία κεντρικού φορέα / ομάδας εργασίας με αποκλειστικό σκοπό την ανάπτυξη των metadata στις ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες. Μια τέτοια ομάδα εργασίας θα μπορούσε να αναλάβει ποικίλους ρόλους, όπως διατήρηση και διάθεση της γνώσης γύρω από

τα metadata, ανάπτυξη ομάδων συζήτησης στο Διαδίκτυο, διοργάνωση σεμιναρίων, έρευνα και ανάπτυξη της γνώσης για τα metadata καθώς επίσης και παροχή υποστήριξης στους βιβλιοθηκονόμους κατά την εφαρμογή των metadata από τις βιβλιοθήκες τους.

6. Παραπομπές

ΓΑΡΟΥΦΑΛΛΟΥ, Ε. και ΣΙΑΤΡΗ, Ρ., 1999. Η επίδραση της τεχνολογίας της πληροφόρησης στις ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες και βιβλιοθηκονόμους: αρχικά αποτελέσματα. Στο: ΚΛΑΨΟΠΟΥΛΟΣ, Γ. και ΧΑΓΙΑΛΑ, Α. (επιμ.), *Οργάνωση και συνεργασία ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών στην ψηφιακή εποχή : πρακτικά έβδομου πανελληνίου συνεδρίου ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών*. Βόλος : Εκδόσεις Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, σ. 49-67.

ΜΠΑΛΑΤΣΟΥΚΑΣ, Π., 2003. *Metadata ή καταλογογράφηση πηγών δικτύου: θεωρητική προσέγγιση και έρευνα για την εφαρμογή τους από τις ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες και βιβλιοθηκονόμους*. (Πτυχιακή εργασία, Επόπτης καθηγητής Ε. Γαρουφάλλου, Τμήμα Βιβλιοθηκονομίας και Συστημάτων Πληροφόρησης ΤΕΙΘ, 2003).

ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ, Ιωάννης, 1993. *Μεθοδολογία επιστημονικής έρευνας*. Αθήνα: [χ.ό.].

ΦΡΑΝΤΖΗ, Ηρώ Χ., 1997. Διαρκής επιμόρφωση και ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες. Στο: ΠΑΠΑΔΑΚΗ, Δέσποινα και ΤΟΓΙΑ, Ασπασία (επιμ.), *Ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες και η ιεροτελεστία διάδοσης της γνώσης: πρακτικά. 5^ο Πανελλήνιο συνέδριο ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών, 4-6 Νοεμβρίου 1996*. Θεσσαλονίκη : ΑΠΘ, 1997, σ. 35.

GUINCHARD, C., 2002. *OCLC systems and service*. Dublin Core use in libraries: a survey. 18(1) pp. 40-50.